

Vestmannen

Nr. 4

Bergen, 20. mai 1997

13. årgang

Prinsipprogram for Noregs Mållag

Noregs Mållag dryftar nytt prinsipprogram fyre landsmøtet i Nidaros 24. - 26. juli. Dei hev sendt ut "Rådslag om nytt prinsipprogram" og byd inn til "rådslag" um "råds-laget". Kvifor dei kritikklaust nyttar ordet "rådslag" som høveleg skoddefullt kom frå politikarmunn nyleg, er meir enn me skynar. Me finn ikkje ordet i tilgjengelege ordbøker eller uppslagsbøker, men i dette høvet er det tale um eit utkast eller framlegg til rådslag-ing eller rådleggjing.

Med i nemndi som la fram "rådslaget" hev desse vore: Olav Randen, Gunnar Skirbekk, Ragnhild Jebsen, Gro Morken Endresen og Oddmund Løkkensgard Hoel. Dei two sistnemnde frå NMU, hev eit mindretalsframlegg. Viktigaste skilji kjem fram i dei 3 første punkti:

Fleirtalsframlegg:

I. Formål

Noregs Mållag arbeider for å fremje det nynorske skriftmålet på alle område i det norske samfunnet.

Noregs Mållag arbeider for å fremje dialekttale og normert nynorsk tale.

II. Hovudoppgåver

For å nå desse måla vil Noregs Mållag arbeide for å

- a) syne kvalitetane og verdien i det nynorske skriftmålet
- b) få så mange som mogeleg til å bli nynorskbrukar
- c) få folk til å bruke dialekttale og normert nynorsk
- d) sikre reell jamstelling mellom bokmål og nynorsk

III. Grunnlag

Målreisinga i Noreg har fleire berebjelkar, språkleg, nasjonalt og sosialt:

- Det nynorske skriftmålet byggjer på alle dialektar.
- Det nynorske skriftmålet har røter attende til det gamle norske målet.
- Det nynorske skriftmålet vart reist av folkelege krefter i landet vårt, retta mot kulturell og sosial kuing. Målørsla er framleis ei frigjerande kraft i den demokratiske og folkelege reisinga.

Merknad:

Olav Randen vil stryka normert nynorsk tale frå punkt I og II.

Mindretalsframlegg

I. Formål

Noregs Mållag arbeider for å få folket til å velja og ta i bruk det nynorske skriftmålet på alle område i det norske samfunnet.

Noregs Mållag arbeider for å fremje dialekttale og normert nynorsk tale.

II. Arbeidsmåte

Noregs Mållag stirr mot alle former for språkundertrykking og vil arbeida for at alle nordmenn skal bli språkleg medvitne og på eit fritt og sjølvstendig grunnlag velje nynorsk i skrift og målføre eller normert nynorsk i tale. Dette valet kan berre bli mogeleg for alle dersom nynorsken vert stridd fram til røynleg jamstelling med bokmålet på alle område. Einast på denne måten kan Noregs Mållag nå det endelege målet.

III. Grunnlag

Målreisinga i Noreg har fleire berebjelkar, språkleg, nasjonalt og sosialt.

- nynorsken og målføra synleggjer og skapar vørtnad for språkdrag som har vakse fram på folkeleg norsk grunn. Eit sterkt nynorsk skriftmål tryggjer det norske tilskotet til språkmangfaldet i verda mot språkpress og einsretting.
- nynorsken er ein sammennar for dei norske målføra og byggjer soleis på eit demokratisk prinsipp.
- nynorsken er avgjande i arbeidet mot språkundertrykking og for kulturell sjølvheving og folkeopplysning i Noreg. Målørsla er framleis ei frigjerande kraft i den demokratiske og folkelege reisinga.

Front mot språkleg bakstrev

No i vårholken skal regjeringsframlegget til ny upplæringslov (skulelov) upp i Stortinget. Serleg tri punkt i framlegget grip inn i målstoda:

* Kommunane skal avgjera kva skule ein språkleg parallelklasser skal gå på, ikkje foreldri som no.

* Det skal verta slutt på rådgjevande folkerøystingar, og kommunestyri avgjer åleine upplæringsmål i grunnskulen.

* Det vert ikkje lenger lovfest at lærebøker på bokmål og nynorsk skal kome til same tid. Andre læremiddel fell ikkje lenger inn under kravet um parallelutgåvor. Formulerangi um løyvingar til parallelutgåvor er burte.

Målørsla med Norsk Målungsdom, Noregs Mållag, Vestmannalaget, Vestlandske Mållag, Ivar Aasen-sambandet og Landssamanslutningi av nynorskkommunar hev reagera sterkt. Hege Myklebust på skrivarstova åt Norsk Målungsdom fortel at målungdomen gjeng i brodden for motstanden, og får fylgle av Noregs Gymnasiastsamband og Norsk Elevorganisasjon. Dei stend saman i sams front mot det språklege bakstrevet, og ei stormynstring vert det den 13. mai i Bergen. Vonleg vil vakne elevar kring i heile landet aksjonera mannjamt.

Juristmållaget og Oslo Mållag skipa til møte um lovutkastet i Kjellarstova i Stortinget den 30. april, der Liv Ingebrigtsen innleidde og politikarar var innbne.

Ordtøkjet

På laus grunn
kann ein litet byggja.

Etter Ivar Aasen

I dette bladet

Prinsippsprogram for Noregs Mållag	1
Front mot bakstrev	1
Ordtøkjet	1
Steffens: Konsolidering	2
Styret i NMU	2
Heiderslagsmenn i Vestmannalaget	2
Litauisk	2
Vestmenn mot bakstrevet i skulen	2
Årsmøte i Vestmannalaget	2
Skriftleg sidemålsupplæring	3
Norsk song i barnehagane	3
Gale um Krokan-dikt	3
Gåvor	3
Sagt	4
Steffens: Historikarstrid	4
Frode Ringheim: Hjelp!	4
L.B. Marøy: BA ei useriøs avis?	5
Telefonen	5
J. A. Schulze: Sogebok frå Telemark	5
Arne Horge: Tankar kring ord	6
Bokspreding i Vestmannalaget	6
Klaus Groth: Heimlengt. Ums.	
Torvid M. Edvardsen	6
Leidulv Hundvin: Kristoffer Kvamme	7
Litteraturdagane i Setesdal	7
Honnørprisar	7
Lidvar Aksnes leidar Bergen Mållag	7
Ludv. Jerdal: Jørgen Bukdahl	8
Halvor Sigurdsen: Erik Gunleikson	10
Bispesætet skapte kontaktnett	11
Målsamråding til hausten	11
Nietzsche: Til Hafiz. Ums.	
Johs. Gjerdaker	11
Nordahl Rolfsens lesebok	12
Strilesoga i 5 band	12
Politikarspråk treng fornying	13
Folkemusikk ut til folket	13
Fagbok av J.A.Schulze	13
1996 godt år for Dag og Tid	13
Marøy: NM og vestmannasynet	14
NM-lagi på Sunnmøre	15
Sviktande sogelærdomar	15
Artig Asram	16
Godt sagt	16
Sluttordet	16

Konsolidering på tradisjonell grunn

I nr. 2/97 melde K. E. Steffens boki "Mitt tapre språk" av Edvard Hoem. Diverre hadde sluttsummen til Steffens falle ut, og han kjem her:

Den einaste vona eg ser for nynorsken er konsolidering på tradisjonelt grunnlag. Ein elite av unge idealistar kunne kanskje overtyda eit fleirtal av nynorskbrukarar om at det røynlege språklege demokratiet ikkje er avspegling av alt som fell ein på tunga, men at alle skal få same høve til å læra seg eit skriftmål tufta på den estetiske logikken som gjer Aasens landsmål til ei sermerkt og sers interessant språkleg verd.

K. E. Steffens

Styret i NMU

Etter landsmøtet i Nidaros i mars 1997 hev Norsk Målungdom dette styret:

Leidar. *Håkon Kølmannskog*.
Nestleidar: *Magnus Bernhardsen*.
Økonomiandsvarleg: *Ragnhild Bjørge*.
Medlemer: *Eli Bjørhusdal, Ingvild A. Måseide, Hilde Lysengen Havro, Solfrid K. Henriksen*.
Varamedlemer: *Kjetil Aasen, Geir M. Pilskog, Norunn F. Ottesen, Filip Stokkeland, Roy A. Garvik*.
På skrivarstova: *Hege Myklesbust, Erik Haugan*.

Heiderslagsmenn i Vestmannalaget

Anna Bjørndal døydde i september 1996, 99 år gammal. Ho var heiderslagsmann i Vestmannalaget. Ved årsskiftet 1996/97 hadde Vestmannalaget 6 heiderslagsmenn. Det er Egil Lehmann, Ludvig Jerald, Alv Askeland, Ivar Kleiva, Jostein Krokvik, Ellen Jensen. Ellen Jensen er dansk og bur i Aarhus i Danmark.

Litauisk

Det hev hendt at me hev misskrive oss i Vestmannen når me hev brukta eigenskapsordet som er knytt til det baltiske landet *Litauen* ved Øystersjøen. Det heiter **litauisk** og berre **litauisk**.

Val i Vestmannalaget

På årsmøtet i Vestmannalaget 13. mars vart *Leidulv Hundvint* attvald til formann. Til *stjorni* vart Lars Bjane Marøy, Finn Vabø og Gjarne Storheim attvalde. Ny stjorarmann vart Bjørn Tormod Ringdal i staden for Gunnar Gilberg som hadde sagt frå seg attval. Gilberg fekk varm takk for god innsats i mange år. *Varamenn til stjorni*: Trygve Lande (ny), Olav Bakken, Torolv Hustad. Tørris Sørheim vart attvald til kassastryrar. *Ettersynsmenn*: John Marhaug og Knut Brattebø.

Rådmenn til Bygdelagsnemndi: Ludv. Jerald, Finn Vabø, Lars Bjarne Marøy. *Varamenn*: Bjørn Tormod Ringdal, Gunnar Gilberg. *Rådmenn ifor Det norrøne GrønlandsLAGET*: Arne Holm, valLudv. Jerald, Leidulv Hundvin. *Kyrkjensemndi*: Ellen Vabø, *varamann*: Ingebjørg Gilberg. *Ettersynsmenn*: John Marhaug, Knut Brattebø. *Fanevakter*: Jon Askeland, Haldor Slettebø. *Bladstjorn for "Tuftekallen"*: Egil Lehmann, Gunnar Gilberg, Lars Bjarne Marøy, Sveinung Ones, Nils Aksel Mjøs, Leidulv Hundvin.

Vestmennene imot målbakstrevet i skulen

Vestmannalaget gjeng kvast imot utvatning av rettane for nynorsken i framlegget til ny upplæringslov. Det heiter i ei utsagn som Vestlandske Mållag og Ivar Aasen-sambandet seger seg samde i:

Me styd Norsk Målungdom i striden for retten til å få nynorske lærebøker til same tid som bokmålsbøkene. Hjelpebøker og anna læretilfang må òg koma med parallellutgåvor på nynorsk.

Utkastet til ny upplæringslov gjev ikkje nynorskelevane lik rett til utdanning. Nynorskelevane hev eit språkleg rettferdskrav til å få lærebøker på sitt iege mål.

Med det nye lovframlegget skrur ein klokka 20-30 år attende. Tidleg på 1960-talet var det enno fullt av stengslor for nynorskelevar. Dei laut sers ofte gå på bryskular for å få vidaregåande upplæring. Der laut dei knota bokmål. I dag gjeng mange nynorskelevar på skule i heimekommunen eller i ein annan nynorsk kommune. Men når dei ikkje er garanterte å få nynorske lærebøker og læretilfang, vert dei ofte tvinga inn i bokmål likevel. Utkastet til ny upplæringslov opnar for bokmålsknot.

Ettersynsmann for Vestmannen: John Marhaug.

Talar på årsmøtet var rektor Henning Henriksen. Han kom med mange gode døme på kva både små og store gledor kann gjeva oss menneske. Det var ei fin tolking av gledestunder med humor og stundom med det ålvor som livet kann bjoda på. Lars Bjarne Marøy hadde det handskrivne bladet *Tuftekallen*.

Den nye stjorni

hev skipa seg etter årsmøtet, fortel Leidulv Hundvin. Lars Bjarne Marøy, Ytre Laksevåg, er skrivar som tidlegare. Bjarne Storheim, Sæbøvågen, er varaformann etter Gunnar Gilberg som ikkje ynskte attval til styret. Storheim hev vore ordførar i Radøy. Han er disponent i bergensfirmaet B. Brynjulfsen A/S, og han er varaformann i styret til Bergen Nordhordland Rutelag ASA og hev vore mykje med i styr og stell andre stader.

Vestmannen

Vestmannen kjem med 10 nummer i året
Bladpengar kr. 150,- for året
Studentpris kr. 100,-

Kan tingast på poststader og frå
Vestmannen, 6143 Fiskåbygd

Postgiro: 0802 4 25 63 92
Bankgiro: 8401.21.43027

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen
Telefon 55 31 79 29 / 55 16 37 32

Tilskrift for all post: Vestmannen, 6143 Fiskåbygd

Bladstyrar:
Jostein Krokvik
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 14 29

Rekneskapsførar:
Helge Liland
Midgeilen 16
5067 Store Milde

Prenta hjå:
Nytrykk
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 13 07

Gale um Krokann-dikt

Ingeborg Donali upplyser at meldingi mi i nr. 2/97 av nyutgåva av Krokann-boki DIKT var skjemd av feil. Ho skriv:

Først vil eg få takke for utførlege meldingar av bøkene "Augo ser så mangt" og "Dikt" av Inge Krokann. Den siste er omtala i Vestmannen nr. 2/97.

Ettersom eg får noe av æra for nyutgåva av "Dikt", tillet eg meg å be Dykk rette på det og eit par andre kjedelege feil. Det er Solrun Krokann Berg og søskena hennar som står bak denne utgåva, og ikkje Ragna Myrstad Bjørkum og underteikna. Jf. "DIKT s. 185.

Solrun Krokann Berg er dotter til Inge Krokann, ikkje søster hans, slik det står i Vestmannen.

Når det står at Blodrøter "byggjer på den illgjetne Heltne-saka", så er det vel helst Prente-Svarten som har vore ute. Det er altså Hete-saka det handlar om.

Eg gjev Ingeborg Donali rett i alle måtar, og eg bed um orsaking for slurvet. Sant er det derimot at Dølaringen Boklag er utgjevar, og at Krokann er lesnad verd.

Jostein Krokvik

Gåvor til Vestmannen

Georg Nyborg, Tysnesstrand, 50. Roar K. Madsen, Nidaros, 50. Jan Frode Bordvik, Bergen, 150. Ivar Aartun, Sjernarøy, 100. Oddbjørg Nordanger, Seim, 50. Elisabet Torgilstveit, Rådal, 50. Svein E. Kvamsdal, Volda, 50. Helga Hirth, Bergen, 50. Magne Myhren, Oslo, 50. Kari Hartveit, Lonevåg, 50. Olav Bakken, Bergen, 50. Johan H. Grimstad, Hareid, 50. Eyvind A. Dalseth, Vågland, 150. Anna Sunniva Bjordal, Melhus, 100. Ivan Digernes, Oslo, 150. Frøydis Lehmann, Rådal, 50. Trond Sæbø, Bergen, 100.

Me takkar denne gongen hjarteleg for i alt kr 1300,-.

Vestmannen

Skriftleg sidemålsupplæringer

Skriftleg obligarisk sidemålsupplæringer kom inn i den vidaregåande skulen (gymnaset) med stortingsvedtaket om sidemåsstil i 1906. For visse språklege krefter hev denne obligatoriske upplæringeri sidan vore eit ankepunkt i snart 100 år. Medan heile det norske folket i 400 år lærde obligatorisk dansk - eller med kvart norskdansk, um ein vil - var det urimeleg, tykte sume, at elevar skulde få obligarisk upplærering i norskrøtt mål. I Stortinget hev likevel fleirtalssyntet på obligatorisk sidemålsupplærering lege fast.

I Høgre hev det funnest krefter som vilde ha slutt på den skriftlege sidemålsupplæringeri, i seinare år serleg i sume Unge Høgre-krinsar. På landsmøtet i Høgre no i vår, fekk desse krinsane fleirtal i partiet, som etter vedtaket vil ha valfri skriftleg sidemålsupplærering. Vedtaket i Høgre er gledeleg nok ikkje noko stortingsvedtak, men me held det ikkje utenkjeleg at ved ein høveleg krossveg på Stortinget, fær den målfjendslege flanken fylge av sume.

Det er ikkje til å koma ifrå at den tilskjatta målblandigi og bokmåliseringi av nynorsken gjennom mange år, samnorskpolitikken, hev late etter seg eit so utvatna og upprise skriftmål at det sjølvare språklege grunnlaget for jamstelt nynorskupplæringer stend veikare i dag enn i 1906! Sume tykkjer at verste arti av nynorsk skulemål langt på veg er gjort til eit slag vanflitt bokmål, ribba for eigne sermerkje. Slik sett er framgangen for antinynorsk strev forklårleg. Vedtaket i Høgre er ikkje noko åtak på sidemål i seg sjølv; det er eit klårt og eintydeleg åtak på nynorsken.

J.Kr.

Norsk song i barnehagane

Eit gladbod kom frå Vik i Sogn no på vårparten. Folk er trøytte og leide av Barnesongar berre på bokmål i bøker og kringkasting. Dermed laga dei si eigi fine songbok for barnehagane i Vik kommune, *Vetlaboki*. Ein stor part av teksti er på målføre, noko er på normalnynorsk, alt i hop sjølvsagt med i-former. Meister for bragdi er lærar Jens Brekke. Me vonar å koma nøgnare attende til boki i eit seinare nummer, men nemnast skal det at Vik kommune og Vik Sparebank hev vore rause med tilskot til denne boki som gjeng fritt til born og tilsette i barnehagane i Vik.

I ei uppløysingstid med mange umeldingar i målvegen er gladboden frå Vik i Sogn serleg kjærkome. Ikkje minst gledeleg er det at dette framifrå upptaket kjem frå bygdefolk, frå grasroti. I barnehagen er born i ein alder då dei er serleg vare for påverknad, bandi kann styrkjast til heimleg rotfeste og mål - og det motsette kann skje. Boki bør verta fyredøme og mynster for andre bygder. Ho høver med små justeringar i andre bygder i indre og midtre Sogn, på Voss, i hordalandsbygder og i dalane og fjellbygdene. Og vidare. "Dersom ikkje me sjølve utnyttar vår eigen kulturskatt, er det lite truleg at andre gjer det", skriv utgjevaren. Sant nok. Sume mistek ordet norsk målføre (dialekt) for alt bokmålisera nedfall "som for kjeften rek", slik færøyningar segjer det. Men vert målføret brukta som i *Vetlaboki*, er det til stort gagn for målreisingi og tradisjonelt mål. Ja, kanske noko av livsvilkåret.

J.Kr.

Sagt:**Bøker og offentleg innkjøp**

Litteratur er ingen eksakt vitskap, litteratur handlar også om smak, og eit par-tre kompetente byråkratar vil i allfall ikkje sikre mangfaldet i den norske skjønnlitteraturen. Det har innkjøpsordninga gjort. Det er trass i alt betre med ei handfull debutantar og skjønnlitterære forfattarar for mykje, enn ein byråkratutnemnd elitelitteratur. Det gagnar i allfall ikkje norsk skjønnlitteratur.

Audun Skjervøy i Dag og Tid

Til all mål bruk

Legg byknotet på hylla og bruk ditt eige morsmål. Du har lært å tala det, nå sku du au læra deg til å skrive det. Bruk det så i munn og med penn. Det er jamgamalt med ætta di. Du treng ikkje skjemms av det. Det er eit godt kulturmål, som du kann bruke til alt slag mål bruk, til hokken som helst og både helg og søkn.

Ola Svinndal 1923

Utan vassblande

Til god folkeskikk hører det gudskjelov å fylge bygdeskikken. Som væl er. Og der du finn god folkeskikk, finn du au godt mål, utan knot eller vassblande.

Ola Svinndal 1923

Dei små bygdekinoane I

Går det som Planleggings- og samordningsdepartementet vil, skal det bli slutt på dei kollektive filmleigeavtalane som gjer det mogleg for dei små bygdekinoane å sikra seg eit godt og variert filmutval i staden skal kinoane no gå inn i bodrunder for å sikra seg filmane. Dette vil gjera situasjonen svært vanskeleg for dei små bygdekinoane som slit med små ressursar. Ordninga vil òg bli meir arbeidskrevjande. Det er grenser for kor langt dei få eldsjelene som står bak kinodrifta i mange lokalsamfunn kan strekkja seg. Konsekvensen av den nye kinopolitikken kan difor bli at mange små bygdekinoar møter veggen og må avvikla.

Leidar i Sogn Avis

Dei små bygdekinoane II

Departementet bør merka seg kritikken og finna ei ordning som gjer at bygdekinoane kan overleva. Vi ser ingen grunn til at departementet skal fråta bygdene det gode tilbodet som ein kino trass alt er.

Leidar i Sogn Avis

Historikarstrid

AV K. E. Steffens

Odd-Bjørn Fure:

Kampen mot glemselet. Kunnskapsvakuum i mediesamfunnet.

Universitetsforlaget 1997

Me hev fenge ein norsk "historikarstrid", eit forvitneleg og hardt ordskeife etter at Odd-Bjørn Fure gav ut pamfletten *Kampen mot glemselet*. Fure lastar Hans Fredrik Dahl for artiklar i Dagbladet der han millom anna hev mykje godt å segja om den kontroversielle forfattaren David Irving, som hev påstått at Hitler og hans menn aldri planglagde og utførde nokor systematisk utrydding av jødar og hev avvist som propaganda at dei vart myrda med gass i Auschwitz. Irving hev vore flink til å leita fram og nyttja skriftleg materiale som andre granskarar hev oversett eller ikkje brytt seg om, men Fure spør om ein kan rekna som seriøs historikar ein mann som nektar for at jødar vart myrda en masse av di dei i Hitlers sjuke fantasi var fårlege og skadelege "undermenneske" som ein plikta å rydja ut.

Det er sjølv sagt ikkje revisjonisme, i den negative tydinga som ordet no hev fenge, å dryfta og eventuelt justera talet på jødar som vart myrda, og det må òg vera rettkome å saumfara t. d. likvideringar i Noreg under okkupa-sjonen. Mange vedtekne historiske "sanningar" er merkte av ein mytisk trøng, og ein bør ikkje vera redd for å problematisera og koma med

vanskelege spørsmål endå om ein då kan krenkja hevdvunne synsmåtar, fordumar og interesser. Men ein god provokasjon krev mykje arbeid og godt skyn, og meininger må vera å eggja viljen til innsikt og sanning. Men dersom ein nektar at sanning eigenleg finst, noko som er vanleg i det ein kalla "den postmoderne diskursen", då vert det lett til at viljen til makt og sjølvheving styrer granskaren og tanken hans. Dersom det eigenleg ikkje finst nokon historisk røyndom, men berre "forteljingar" som skifter med tid og stad, då vert vitskapleg gransking og sannkjenning meiningslaus, og makt og interesser avgjer kva for forteljing som skal ha overtaket. Truleg er det denne postmoderne mentalitetten Dahl hev vorte påverka av, og det er ein veikskap ved dette vesle skriftet til Fure at han ikkje tek opp og dryfter dei grunnleggjande sannkjenningsteoretisk spørsmåla slik som t.d. Gertrude Himmelfarb og Arthur Marwick hev gjort det andsynes den historiske relativismen som serleg Hayden White er ein kjend talemann for.

Men elles tykkjer eg Fure hev gjort eit godt arbeid, og er Dahl ein klok mann, kan han læra mykje av denne historikarstriden. Ein historikar bør òg kunna halda "dommedag over sig selv", for å sitera Ibsen.

HJELP!

Eg har ei bok i mi eige som heiter *Aarmålsdagar* og er "Utgjevi av Umbodsmannalaget Trygd, Andvake 1923". Ho er "Planlagd og samla av Olav Hanssen. Ferdigskipa av Th. Lerdal og E. Berdal. Tekstprydnad av Frøydis Haavardsholm". Tydelegvis er ho "sponsa" av Livstrygdelaget Andvake med hovudkontor (i 1923) i Drammensvegen 2, Oslo, for på siste sida har dei ein annonse som byrjar med eit Anders Hovden-vers:

ANDVAKE,

*sjå det er um ungdomens tunga,
Den luren er modet hjå alle dei unge –
den glade skare, den lange skreid
som syng seg heim over hav og heid,
som syng seg heim til sitt fedrabu,
som syng seg heim til ei livande tru
at folket atter på land og bylgje
skal verta eit framdjervt Sverre-fylge!*

Og deretter: "Er du målmann fell det naturleg for deg å ta all den livstrygding du treng, i LIVSTRYGDELAGET ANDVAKE (Noreg-Island)".

Og til slutt: "I handel og vandel - kom heim, kom heim!"

Til kvar dag (dato) gjennom året er det knytt eit vers på nynorsk, dikta av våre fremste diktarar. Her er han Ivar sjølv, saman med Blix og Garborg, Hovden og Sivle, Vinje, Vassbotn, Ørjasæter og Støylen og mange, mange fleire - 57 i alt! Og biletet av og signaturen til kvar einaste ein - attåt fødselsdato og rett som det er også dødsdato ved sida av.

Det er ei vakker bok, og no ber eg om hjelp til å få ho prenta opp igjen!

Det må då vera mogeleg, eller - ?

Men i fyrste omgang, kven veit noko om denne *perla* av ei bok?

ANDVAKE er borte, far min eg ervde ho etter er borte, alle dei fagna diktarane er borte, alt for mykje er på snartur mot gløymsla. Denne boki er for verdfull og storveges til å gløymast. Tvert imot, ho må fødast igjen!

Så hjelp meg, alle gode krefter, og finn ut av "mysteriet"!

Frode Ringheim,
8614 Ytteren

BA ei useriøs avis utan injurierande kraft?

Rettssaki millom Ludvig Jerdal og Thomas Breivik vekte mykje merksemd tidleg i april. Då saki var uppe i byretten, var det harsellert mykje med Jerdal, men tonen var jamt yver saklegare då saki kom for lagmannsrett.

Jerdal tapte og kom på framsida av *Bergens Avisen* (BA). Sermerkt denne gongen er at Jerdal hev fenge breid studnad i fleire innlegg etter domen vart kjend.

Av domen gjeng det fram at Breivik gjekk til åtak på norskdomsrørla og målrørla som kulturell kraft, og ikkje på Jerdal sjølv. Det må han ha lov til, gjeng det fram av domen. Breivik skreiv soleis um Jerdal: "Han går rundt i vadmålsklede og mullar "at far min kunne gjera det gilde han hev gjort" - og trøystar seg med at i målet vil vinna til slutt". Dette er hets av norskdomsrørla og ikkje av Jerdal, meiner domarane. Det er skilnad på kven hetsen er retta mot. Domene vert soleis målpolitisk og burde interessera oss som tingar Vestmannen.

Dessutan er BA ei useriøs av som ein ikkje kann taka ålvorleg, heiter det i domen. Sume hev hevda at var det noko

tak i BA, vilde dei ha gjenge til sak mot denne domen som ei seriøs avis vildde måtta tolka som ein injurie.

Ein kverulant er ein person som diskuterer mykje, meiner domarane, og *profesjonell kverulant* er berre ei forsterking av ein som diskuterer mykje. At Arnold Juklerød fekk den psykiatriske diagnosen *kverulant* og nyttar resten av livet til å arbeida for å sleppa å ha denne stempelen på seg, let ikkje domarane til å ha fenge med seg.

Domarane hev fare lettint fram, meiner Johannes Helland i BA 16. april. Domene er mot "all fornuft", heiter det i yverskrifti på innlegget. Jerald heldt fast på sitt syn. Mange skribentar vaklar og skifter syn. Skal me *tru* på bladmennene, kann dei ikkje meina ein ting i dag og ein annan i morgen, hevdar Helland millom anna. Jerald hev no vorte brennemerk som kverulant til enden av sitt liv. "Det er nettopp det domen i feiden, og dei høge saksomkostningane for Jerald, slår fast." Skriv Helland.

Lars Bjarne Marøy

Dubbel artikkelen

Ein lesar minner oss um at den duble artikkelen i norsk -dubbelbindingi av namnord og eigenskapsord - hev slege ålment igjenom for lenge sidan og yverlevd i heile folket. Det heiter "det store treet", "den fine båten", "den unge gjenta", "dei tunge skyene" osb. Men dei som hev brote skriftleg med dette sermerket som norsk hev saman med svensk, er stundom slike som vegvisarar skulde vera.

Jamvel Willoch segjer nok "det gamle huset", um han i skrift kanskje ofte (oftast?) set på papiret "det gamle hus".

So langt lesaren vår. Vestmannen minner um det vesle stykkjet "Norsk idiom" i nr. 3 i år.

Ny sogebok frå Telemark

Professor Øystein Rian er ein produktiv man og er historikar av fag, og frå hans hand er det komi viktige vitskaplege arbeid. I 1975 gav han ut hovuduppgåva si, *Jens Juels stattholderskap 1618-29*, og i 1980 var det *Vestfolds historie. Grevskapstiden 1671-1829*, som han tok doktorgraden på. Elles hev han skrivi artiklar som er prenta i fagtidsskrift. Og no sist er det stort upplagde verket *Bratsberg på 1600-talet. Stat og samfunn i symbiose og konflikt, utkomi* (Universitetsforlaget 1997).

Utgreidingi gjev "et vell av opplysninger" - for å herma ei vending hjå forfattaren, og i sanning er det rike kunnskapar Rian legg fram for lesarane; han hev so mangt å fara med. Boki er tydeleg nok skrivi med tanke på fagfolk, men andre lesarar hev òg utbyte av å studera verket. Dette arbeidet er meir enn berre elementær sogekunnskap, og forfattaren kjem ikkje med uturvande forklaringar - til fagfolk.

I mykje byggjer Rian på bokverk som hev vori publisera tidlegare, fær me upplyst. Dette kjem fram av litteraturlista hans. Men det er naudsynt å ha eit slikt

grunnlag å gå ut ifrå når ein skal gjera ei historisk framstelling, og frå Telemark hev me ein rik bokheim. Det finst ei lang rekke bygdebøker til dømes, og so er det bysogune for Skien og Porsgrunn og boki *Byar i emning* av Kaare Svalatoga frå 1943. I Riks- og statsarkiv og i andre samlingar hev me dokument og skrifter som ikkje er komme på prent, og som er av stort verde for sogegranskingi. Rian hev soleis studera historisk litteratur frå Telemark, m.a. bygdebøkene frå Gjerpen, Lunde og Kviteseid - og uprenta kjeldeskifter hev han òg vore burti.

I Rian si bok les me at næringslivet i Bratsberg var i sterk vokster i 1600-åri, folketalet auka snøgt, og det bar til ei urbanisering utan motstykke i landsmælestav. I det hundradåret var Bratsberg (no Telemark) soleis noko for seg sjølv. I boki er det serleg peika på framvoksteren av statsapparatet og handelsnæringi på 1600-talet, og me les um folk som Alexander Rabe von Papenheim, Eiler Urne, Ove Gedde, Preben von Ahnen, Claus Niemand og fleire med framande namn. Det er tydeleg å sjå kva dét er for ei tid, og då hev det nok

komi mange lånord inn i talemalet.

Elles kan eg ikkje gå so i detaljar når det gjeld sjølv innhaldet; dét fær stå til lesarane å finna meir ut av. Men her kjem nokre ord um upplegget i det nye verket.

Noko springande og usystematisk finst ikkje i denne framstellingi, for Rian skriv med konsentrasjon, kritikk og varsemd. Heile upplegget er gjort med plan og umtanke, og ingenting verkar tilfelleleg. Forfattaren held seg til saki; han tek ikkje med både likt og ulikt. Rian hev evne til kritisk vurdering og skil millom det viktue og uviktuge. Han kjem ikkje med attforteljingar, for den litteraturen og det kjeldeutfangset som ligg fyre, nyttar han ut med skyn og fagkunne. Forfattaren driv soleis ikkje med noko "kompilasjonsarbeid" - for å bruka eit litt uvanleg ord. Han fylgjer sin eigen metode og hev sine eigne synsmåtar. Og alt dette gjer sitt til at utgreidingi hans fær stort verde - med andre ord - kvalitet. Boki *Bratsberg på 100-talet. Stat og samfunn i symbios og konflikt* av Øystein Rian er eit vyrdeleg arbeid med eit innhald til å få lærdom av.

Johan A. Schulze

Tankar kring ord

Av Arne Horge

Hans Rode teikna av venen Jens Thiis i Åsgårdstrand i august 1893. Jens Thiis vart etter kvart kunsthistorikar. Helge Rode vart diktar.

Eit ordlag på dansk, er "at gå over gevind". – I boki um den danske diktaren, med norsk bakgrunn, Helge Rode, "En digters historie", Gyldendal, Kjøbenhavn 1996, nyttar bokskrivaren Hanne Engberg ordlaget tryå vendor. Fyrste venda er når ho skal gjera greide for ei melding som kritikaren og forfattaren Harald Nierlsen skriv um eit teaterstykke av Helge Rode, det galldt "Morbus Tellermann" frå 1907. Harald Nielsen likar framsyningi, men ein stad mistyder han stykkjet og "går over gevind" i meldlingi si, skriv Hanne Engberg (s. 151).

"Gevind" på dansk tyder "skruvegang" eller "gjenge". Dersom du dreg ein skruve å til han "går over gevind" og gjengesporet vert øydelagt, losnar skruven og taket glepp og det som skruven skulde halda i hop dett frå kvarandre. Norske ordlag for noko av det same kan vera "å gå av hengslone", "mishe hovudet" eller "skjote yver målet". "Gevind" kjem sjølvsagt frå tysk og tyder der også "skruvegang", "Gewinde".

Andre venda Hanne Engberg nyttar ordlaget gjeld det også Narald Nielsen (s. 179). Ho viser til at fleire forfattarar og kritikarar er samde i åtaki som Harald Nielsen gjer på det radikale bladet *Politiken* vetteren 1906-07, men dei tykkjer at han sume stader "Går over Gevind", hevdar Hanne Engberg.

Og siste gongen eg råkar på ordlaget (s. 274) er det endå ein gong Harald Nielsen det er tale um. Hanne Engberg legg ordi i munnen på Helge Rode, det er i 1917, og Rode tykkjer at Harald Nielsen "går over gevind" når han hevdar at åndshovdingen Georg Brandes vantar fedrelandskjensle avdi han er jøde. I boki um Helge Rode verkar bokskrivaren Hanne Engberg både roleg og vetug og i jamvekt, ho er also på grensa til det langtekjkjelege. At ho lét eit negativt ladd ordlag i språket sitt einast få vera for Harald Nielsen, fortel mykje um kva ho meiner um den karen. Han levde frå 1879 til 1957.

Bokspreidning hev lang hevd i Vestmannalaget

Nils-Aksel Mjøs gav att til oss nokre ord frå ein innhaldsrik artikkel som Anders Vassbotn skrev i *Den 17de Mai* nr. 7/8 i 1911 um "Provst Barstad". Johannes Barstad (1857-1931) fekk kjennskap til nynorsk skriftmål serleg gjennom mor si, Gurine f. Aarflot, syster til Maurits Aarflot. Barstad vart salmediktar og grunnleggjar av bladet *Stille Stunder* som no er inne i 108. årgangen. Det heiter hjå Vassbotn:

I barneaari høynde guten ofte mori fortelja um Ivar Aasen, og han fekk òg i hendene av dei første smaa skrifter som Vestmannalaget sende ut.

"Dei første smaa skrifter" Johannes Barstad fekk i hendene, kom nok frå Per Riste, han var bokseljar for Henrik Krohn

og Vestmannalaget i 1872 og 1874. Krohn freista byggja opp eit lite apparat av bokseljarar for spreidning av målskrifter, han visste det trongst. Og når me ser kva det medverka til for Johannes Barstad, må me segja det bar frukt! Krohn var på sume måtar langt fyre si tid millom vestmennene.

I dag vert målbökene frå Norsk Bokreidingslag spreidde både i beinveges sal og gjennom bokhandelen. Sakbökene frå Bokreidingslaget gjeng ut gjennom Forlagssentralen, med boklistor til godt som alle bokhandlarar i landet. Skjønnlitterære bøker vert attå innkjøpte av Norsk kulturråd til alle ålmenne bibliotek - 1000 bøker. Eit eige salsapparat i tillegg kunde nok endå ha vore til nytte for Norsk Bokreidingslag.

Heimlengt

Av Klaus Groth

Frå tysk ved Torvid M. Edvardsen

Klaus Groth (1819-99), den største lågtyske lyrikaren. Mest kjend for diktsamlingi "Quickborn". Tysk tittel på dette diktet er "Heimweh".

*Å, um eg visste vegen att,
den sæle veg til Barneland!
Å, kvifor søker eg lukkeskatt
og sleppte mor si hand?*

*Å, kor eg lengtar etter kvild,
av strev å sleppa verta vekt,
i svevnen mjukt av kjærleik mild,
dei trøytte augo dekt!*

*Og ingen spurnad, fretnad få,
men berre drøyma lint og lydt,
og ikkje tidsumskifti sjå -
so verta barn på nytt!*

*Å, vis meg då den vegen att,
den sæle veg til Barneland!
Eg fåfengt søker lukkeskatt -
umkring er øyde strand!*

Kristoffer Kvamme til minne

Kristoffer Kvamme, Bergen, er død, 82 år gammal.

Han var fødd på Kvamsøy i Sande herad på Sunnmøre, der faren dreiv småbruk og fiske. Han var av ei gåverik slekt, og bestemori hans var syster til biskop og salmediktar Bernt Støylen.

Kristoffer tolde ikkje sjøen, so endå han var den eldste i syskinflokkjen og odelsgut, reiste han tidleg heimanfrå. Men garden heldt han på, og dit reiste han kvar sumar og elles når han hadde høve til det.

Etter han hadde arbeidd i Arna nokre år, kom han til Bergen kring 1937. Han hadde ymse arbeid der, og dei siste tretti åri av det yrkesaktive livet sitt arbeidde han som lagersjef i Stål og Stil, som selde kontormøblar.

Men utanum arbeidet sitt var det Bondeungdomslaget Ervingen som fekk njota godt av det gode handelaget hans. Der fann han sin heim, og der fekk han vene for livet. Mykje og godt arbeid la han ned på dei two utferdsstadene laget hev ått, og for nokre år sidan vart han utnemnd til heiderslagsmann i Ervingen,

trass i at han aldri hadde vore formann der. Det var ei utmerkjing han sette umåteleg stor pris på.

Dei seinare åri var han òg med i Vestmannalaget, der han var med på kvart møte so lenge helsa heldt. Men i fjar haust tok helsa til å svikta, og det gjekk snøgt nedyver. Han fekk likevel bu heime heilt til nokre vikor fyrr han døydde. Den 17. mars sovna han fredfullt inn på Haukeland sjukehus, få dagar fyrr han vilde ha fylt 82 år. Trass i at sjukdomen hadde tært han burt til det ukjennelege, var hendene hans dei same. Dei var kraftfulle og sterke like til det siste. Hendene som hadde teke so mange tak både for arbeidsgjevarane og for Ervingen og for alle dei kjenningane og venene hans som trong ei hjelp, var dei siste som veikna av.

No er striden hans enda, og Kristoffer Kvamme vart etter eige ynskje gravlagd i heimleg jord ved Sande kyrkja. Og me som var venene hans lyser fred og signing yver alle dei gode minni me har etter honom, og takkar for alt.

Leidolv Hundvin

Litteraturdagane i Setesdal

Stort program um Johannes Skar

Som lesarane nok hev sétt av lysingar i Vestmannen, samlar litteraturdagane i Setesdal seg i 1997 med seminar um den store folkeminnesamlaren og folkefminneskrivaren Johannes Skar (1837-1914), mannen bak storbragdi "Gamalt or Sætesdal", i alt 8 samlingar. Eit heilstøyp verk som i sitt slag hev vorte rekna for mynstergildt.

Valle herad samarbeider med Bygland og Bykle um Litteraturdagane i Setesdal, og jamvel um Valle stend sentralt i tilskipingane, vert det programinnslag andre stader i dalen. Samlingi vert i tidi torsdag 19. til sundag 22. juni. Fyrste tilstelling vert 19/6 kl. 17 i Årdal kyrkje i Grendi, Bygland, der Johannes Skarstyttta stend. Kl. 19 same kvelden vert det kulturveld på Ose med fyredrag av professor Olav Bø og kunstarlege innslag. Sidan gjeng det slag i slag fredag, med opning av ordførar Tarald Myrum i Valle i kommunestyresalen og samrådor og fyredrag utetter dagen med sepelemannen Hallvard T. Bjørgum, forfattaren Paa-Helge Haugen, arkitekt Arne Berg og professor Hallvard Bjørkvik. Eit topp-punkt vert

kulturvelden i Valle samfunnshus kl. 20, der professor Torleiv Austad talar, medan Kristen Bråten Berg, Hallvard T. Bjørgum, Bjørgulg Straume og Anne Tone Hageland og gruppa "Kor vi'du" stend for song, kveding, fele- og hardingfelespel og andre musikkinnslag. Laurdag er det samling på Bykle Gjestegard med fyredragshaldarane cand. philos. Leonhard Jansen, amamnuensis Magne Myhren og professor Olav Bø, her òg med tid til samrådor og folketoneframføring av Kirsten Bråten Berg. Alternativt tilbod denne dagen er utferd til Hegni, Hovden, og umvising på Jarnvinnemuséet. Um kvelden er det konsert i Bykle kyrkje. Sundag er det umvising på Setesdalsmuséet, og deretter kunstutstilling på Sylvartun med Olav Bjørgums motiv frå "Gamalt or Sætesdal", og Noregs største feleutstilling ved Hallvard T. Bjørgum.

Heilt til slutt sundag er det so i 13-tidi dugurdsmat på Sylvartun fyre heimferdi. Dugurd stend for sokalla lunsj, fortel programheftet. Og det er upplivande å sjå at på Litteraturdagane i Setesdal hev dei regelfast slike måltid som dugurd,

Honnørprisar frå Opedals fond

Styret for Halldor O. Opedals fond for norsk målreising og måldyrking hev på møte i Bergen vedteke å gjeva Honnørprisen frå Opedalsfondet til prost Alv Askeland, Utne i Hardanger, forfattaren Ola Breivega, Sannidal, og professor Kjell Venås, Oslo. Dette er ein pris som vert utetla kvart 4. år, og prisen er på kr 20.000 til kvar. Opedal hev sjølv sett klåre fysesegner for kven som kan få honnørprisen. Dei som kan koma på tale må ha synt vilje og evne til å bruka nynorsk i si beste form.

Dei tri som fær heideren i år er velkjende i målrørsla. Alv Askeland er fødd i Haugesund og hadde si lengste prestetid på Tysnes. Han var òg prost i Nordre Sunnhordland. Han var med og skipa Norsk Bokreidingslag og Ivar Aasen-sambandet, var i mange år formann i Bokreidingslaget, i Kykjesogelaget i Bjørgvin bispedøme og i styret for Vestlandske Mållag. Han hev skrive mykje, millom anna salmesamlingi "Kyrkjelod". Han er heiderslagsmann i Vestmannalaget og i Vestlandske Mållag. Og han er heidra med Kongens Fortenstmedalje i gull.

Ola Breivega er gudbrandsdøl og aktiv i målreisningsarbeid. Han hev vore formann for Noregs Mållag, og er no ein heilhuga Aasenmann. Han hev konvertert til den ortodokse kyrkja og er med i det ortodokse kyrkjesamfundet i Oslo. Breivega hev umsett og sjølv skrive fleire bøker, millom anna ein vegvisar i nynorsk målbruk, og um teologi og trudomspursmål på Norsk Bokreidingslag. På Aasen-mål. Han driv språkleg rettleiding og bur no i Sannidal i Telemark.

Kjell Venås er hallingdøl. I unge dagar var han knytt til Universitetet i Bergen, men han hev no i mange år vore professor på Universitetet i Oslo. Han hev skrive mange bøker, og i Aasen-året kom i fjar den store bok um Ivar Aasen og verket hans. Professor Venås er velkjend frå filologisk og målpolitisk ordskifte og hev i mange år vore med i Norsk språkråd.

Styreformann i Halldor O. Opedals fond er no direktør cand. jur. Hans Sørbo. Han representerar Norsk Måldyrkingslag i fondsstyret.

nonsmat (her middag) og jamvel ein øyktebite der folk fær kaffi og noko attåt. Prosjektleidar for tilstellingi i Setesdal er Ånund K. Homme. Seminaravgift er kr 600,- (med mat kr 1175,-). Utførlege opplysningsar frå Litteraturdagane i Setesdal, Øvre Voll, 4690 Valle. Telefon 379 37 097.

Dansken som synte oss "Det skjulte Norge"

100 år sidan Jørgen Bukdahl vart fødd i 1896

AV Ludv. Jerdal

I denne artikkelen fortel journalist Ludv. Jerdal um dansken som i ung alder synte oss nordmenn "Det skjulte Norge". Han var fødd 8. desember 1896.

I den ruvande flokken av danske kulturpersonlegdomar hev Jørgen Bukdahl ein framskoten plass. 8. desember 1996 var det 100 år sidan han vart fødd. Han var fødd på Falster, men kom som 17-åring til Askov i Sønder-Jylland, ein stad med god klang i heile Norden. Der ligg Askov Højskole som hev vore den sterke beraren av Nikolai Frederik Severin Grundtvigs høgskuletanke. Jørgen Bukdahl vart nærmeste granne til Askovskulen då han seinare reiste heimen sin der. Han kalla heimen "Bjerget", og det må tydast heilt symbolsk. For noko høgdedrag finst ikkje i det landskapet. Eit lite stykke sud for Askov renn Kongeåen, den som i si tid var grenseelvi mot Tyskland. Og Jørgen Bukdahl rekna seg for "grensebo".

Han var fødd og oppvaksen i eit grundtvigsk miljø. Faren, lærar og klokkar (dekn) Peder Christian Pedersen og mor Else Marie som kom frå Ribe, var gripne av Grundtvigs tankar. Mori hadde gjenge på Askov Højskole og havt lærarar som Ludvig Schrøder, Paul la Cour, Holger Begtrup, Paul Bjarge og Jacob Knudsen. Både foreldri fekk sterkt innverknad på sonen. Alt i dåpen hadde dei gjeve honom namnet Jørgen Peter Pedersen Bukdahl, etter slektsgarden på farssida (Bukdal i Borbjerg sogn ved Holstebro). I det daglege kalla Jørgen Bukdahl seg høgskulelærar. Men det var forfattar, kritikar, folketalar og folkevekkjar han var. Studietidi hans fall både på Universitetet i København og andre stader i Danmark.

Etter at Jørgen Bukdahl døydde i november 1982, nær 82 år gammal, kom det to store bøker um livsverket hans, skrivne av gode vener og samarbeidsbrør: Høgskulestyrar, forfattar og kringkastingsdirektør Finn Slumstrup kalla Bukdahl "en europæer i Norden", og høgskulestyrar, forfattar og prest Poul Engberg valde nemningi "den folkelige stridsmann" til undertitel på si bok. I både desse bokverki stig Jørgen Bukdahl fram som den kunnskapsrike og idérike folkevekkjaren, mannen som både i tale og skrift fekk folket til å lyda - og til å vakna.

Bukdahl og Noreg

Noreg og nordmennene hadde eit stort rom i hjarta til denne store danske kulturmannen. I ung alder kom han i brevbyte med Stavanger-gjenta Magnhild Ødvins. På ei Noregs-ferd møtte han henne, og dei gifte seg i 1925. Det var nok i fyrste rekkja Magnhild som var medverkande til at hans skreiv "Det skjulte Norge". Men det som imponerer sterkest er at den unge dansken hadde lese mest alt av norsk litteratur som var komen til den tid. No - i 1926 - drog han saman med kona til Dovre, og der vart "Det skjulte Norge" skrivi på eit par sumarmånader. Dei hadde fenge låna hytta som litteraten Olav Dalgard hadde der, i nærliken av Orkelsjøen.

Magnhild Ødvins Bukdahl var kunsthistorikar og lærarutdanna. Dei budde i Oslo, i Parkveien 62, frå 1926 til 1932. Deretter hadde dei heimen sin på "Bjerget" i Askov. Fru Magnhild var aktiv både som forfattar og talar, og ho styrde den diktarheimen som gav plass til um lag 14 000 bøker og ei mengd kunstverk. Skulde eg setja eit anna namn på "Bjerget", vilde eg kalla det ein åndens verkstad. Eg vitja dei fleire gonger, og kvar gong var ei stor uppleveling. Både var festlege menneske. Det var som å vera på Tabor.

"Det skjulte Norge" er eit av dei merkelegaste bokverk

"Noreg i duldo" kalla humoristen Jørgen Bukdahl det når boksi vart nemnt. Her steig ein ung diktar, ein mann frå eit granneland, fram og gav ein meisterleg analyse av norsk åndsliv, med ein bakgrunnskunnskap som måtte imponera

alle. Han skildra norske diktatar og verki deira, han var so stor stilist at det var ein hugnad å lesa han. Og han synte ein kritikargivnad som var utum det vanlege. Jørgen Bukdahl hadde ifrå 20 års alder gjenge på uppdagaford i norsk åndsliv, og han hadde funne mykje ekte malm. Dei norske dalane åtte andsliv; men mykje av det nådde aldri ut yver den trønge bygdegrensa. Med ekte diktarinnleiving sette Bukdahl vossaspelemannen Ola Mossafinn inn i denne kultursamanhengen. Han let Mossafinn koma vandrande heim att til Voss frå eit brudlaup i Ulvik i Hardanger. Og under eit stabbur set han seg og tek hardingfela fram og spelar sine eigne rike syner av bygd og brudlaupsgard, og solrenning yver fjelli inne i Osas: "Norsk Morgen, sådan som Bygden havde drømt sig den gennem Aarhundredreder, der blev den Kunst". - Og Bukdahl held fram: "Jeg har tegnet dette lille Billedet for i Mossafinns Skikkelse at sammenfatte det skjulte Norge Tragedie. Jeg kender ingen mere smertelig dyb". Kulturmiljøet vanta, evnor brann inne. Dansk og norsk-dansk rådde grunnen i litteraturen, men kunsttrong synte seg i treskurd og rosemalåling, i brureslåttar og mangt anna.

De døde Aarhundreders Norge -

Og ut av desse døde hundradår steig Johannes Skar og Arne Garborg og Olav Duun og alle dei andre: Åndslivet i norske dalar hadde halde tradisjonen levande: "Indtil denne Dag, hvor det skjulte Norge bryder frem. Ikke et Saga-Norge. Men de døde Aarhundreders levende Norge, der har ført Sagatidens Tradition ubrudt op til 1926. Se, derom har jeg til Indledning til disse springende Bemærkninger imkring det store Emnet tegnet et Billedet af denne Mand, der i den grå Morgen sidder under Stabburet og spiller til Glæde for ingen [...]". "I disse Skikkeler mødes det skjulte Norge med Fremtiden, *de* har båret Stenriget, ja, den tungeste Byrde af alle, de rige Evnars Indespærrethed. Og dog var de mære end nogen med til at redde Landet, redde Olavs Rige gennem Sortedøden og Dansketid og Mørketid". Bukdahl gav også eit klårt bilet av korleis Ivar Aasens målreising løyste ut rike diktarevnor då eit norsk skriftspråk på ny vart sett i form.

"Det skjulte Norge" vart utgjevi av Aschehoug i Danmark. I ei årrekka var

boki utseld frå forlaget; men til Bukdahls 85-årsdag i 1981 kom boki i ny utgåva på Det Norske Samlaget, med tilskot frå mange kulturelle fond og andre institusjonar i Danmark og i Noreg. Det er ei ubrigda utgåva, berre med tilskot av eit fyreord av Else Marie Bukdahl og eit etterord av professor Leif Mæhle.

Hans litterære produksjon er imponerande, frå debuten i 1921 med "Den gamle Bys Drøm". Deretter fylgte "Den sidste Frist", "Norsk national Kunst" (i 1924), "Thomas Olesen Løkken. En dansk Folkelivsskildrer", "Graa Eros", "Det skjulte Norge" (i 1926), "Aaret i Ribe", "Dansk national Kunst", "Det moderne Danmark", "Det europeiske Menneske. Tegnér og Nutiden", "Det skjulte Foraar. Emigrantbreve fra Norge", "Lyseklosteret", "Mellemkriegstid" (i fire band), "Danmark og Norge under Krig og Besættelse 1940-1945", "Langs en gammel Grænse", "Danmark - Landet mellem Hav og Bælt" (i tri band), "Nordisk Digtning fra Oldtiden til vore Dage", og "Søren Kierkegaard og den menige Mand". Og attå alle desse litterære verk strøydde Bukdahl artiklar og kronikkar, i dagsaviser og i skrifter.

I hans eldre år kom òg nokre ruvande verk. I 1962 kom "Spejling og Realitet", der han er essayisten. I "Forgyldning og Svinelæder" i 1966 gjev han fine innsynar millom anna um tilhøvet millom Kierkegaard og H. C. Andersen. I "Folkelighed og eksistens" i 1971 gjev han ein klår analyse av uppløysings- og nyskapingsprosessar og av folkelege vekkjingsrørsler, og "Tordenvejret og gentagelsen" i 1974 er ein sjeldsynt god analyse av store danske forfattarskap og ei kritisk oppgjerd med vår tids varveitsling av Grundtvigs arv, ja, også av arven frå Pontoppidan, Andersen-Nexø, Hal Koeh, Søren Holm og den kjende Aarhus-professoren P. G. Lindhardt.

Folketalaren Bukdahl eit kapittel for seg

Eg er ein av dei hepane som hev hørt honom mange gonger når han var på talarferder i Noreg. Han heldt tusundtal fyrdrag og talar i Danmark, i Noreg, I Sverike, Finland og på Island og Færøyane. Han var ein av dei største folketalarane i Norden. Han var ikkje bunden av manuskript. Einaste gongen eg såg at han brukte manuskript, var då han tala på minnestemna for Arne Garborg, i tunet på Garborgheimen i Time. Han var ein meister i kunsti som gjeng på å krydra talen med friske og humoristiske slutningar. Ut yver 1930-åri kom han med flengjande kritikk yver den nazismen som

Adolf Hitler hadde skapt i Tyskland. Eg minnest eit fyrdrag der Bukdahl kom inn på "blodets bånd" og "den ariske rase". - Ja, sa Bukdahl, "blodets bånd kan være vel nok. Men de brister som oftest i skifteretten!" Og i dei same 30-åri var han på årsmøte i Noregs Mållag og kjempa saman med vestmennene for Ivar Aasens i-mål, og imot den uppløysingi som då truga nynorsken.

Diktaren Jørgen Bukdahl?

Sume vil spryja um *diktaren* etter den uvanleg sterke attesten frå Jens Kruuse. Poul Engberg gjev svaret i si bok, han kallar Bukdahl folketalaren og litteraturkjennaren som også gjorde kritikken til ein serskild kunst-art. Og han skriv at Bukdahl hev sagt til han: "Det er jo digter, jeg i grunden er, men jeg har haft så travelt med alle de andre ting, at der ikke blev tid og kræfter til poetisk at komme til orde". Og so skriv Engberg at det i alle høve er tri dikt som lever etter Bukdahl: *Lyseklosteret, Karyatide-diget og Aften ved Føvling kirke*.

For oss nordmenn stend Lyseklosteret i ei serstoda. Det diktet vart skrive i 1936. Det nordiske høgskulemøtet vart det året halde på Fana Folkehøgskue. Jørgen Bukdahl var med, det var utferder til Lyseklosteret og til Lysøen i Os. Sume la merke til at Bukdahl gjekk for seg sjølv, einsam millom gamle klosterrøyler og munkegraver.

Og Magnhild Ødvina Bukdahl hev fortalt meg um då Bukdahl kom til Oslo og møtte Bodil og Poul Engberg på Karl Johan. Han ropa høglydt: "Jeg har skrevet en salme!" Folk som vandra på gata undra seg; men Bukdahl las høglydt salmen til Lysekloster. Og det er rett at diktet hev salmetone. Det kom seinare i boki hans um Lyseklosteret, og det bør vera med i denne artikkelen:

*Solen står stille i Gibeons Dal,
Tiden er løftet af Hængsel,
Hjertet det har sin lønlige Kval,
higer kun ud af sit Fængsel,
lytter til Blodets søde Røst,
ved den ej læger for Livets Brøst,
mens Tiderne skifter med Tider.*

*Tiden den drejer sit tunge Hjul,
Dagene svinder som Skygger,
Håbet det finder sit fattige Skjul,
Modet må vandre paa Krykker;
Sjælen er syg i sin Fangevrå,
mindes alle de Himle blå,
mens Tiderne skifter med Tider.*

*Menneskeværk skal finde sin Dom,
bliver til sidst til Ruiner;
Livet, der gik, og Livet, der kom,
alt, hvad der glæder og piner,
alt, hvad der glemmes og smuldre hen,
Jærtregn på Ånd skal blive igen,
mens Tiderne skifter med Tider.*

*Drue jeg var, og perset jeg er,
Vin jeg skal blive omsider,
blomstre skal alle de Abildtrær,
klædes skal Fjældenes Sider,
Håbet skal fyldre helt mit Sind,
nu skal jeg fange min Sommer ind,
lad Tiderne skifte med Tider.*

Han freista alltid halda seg undan påskyningar. Men han hadde ein fransk orden, han var Riddar av Islands falk. og i Danmark hadde han den litterære Brandesprisen. I 1976 vart han utnemnd til Heiderslagsmann i Noregs eldste mållag, Vestmannalaget i Bergen.

Minnestein i Skibelund Krat vart reist hausten 1996

Og so til hendingi i minneåret 1996: Danskan hev alt på forsot heidra 100-årsminnet um Bukdahl: Han fekk sin minnestein, reist i Skibelund Krat, den kjende kampplassen og stemnestaden som ligg 3 km sud for Askov og ein km nord for Kongeåen. Skibelund Krat var samlingsstaden for Danmarks sak etter nederlaget mot Tyskland i 1864 då landet miste Slesvig, og det varde til 1920 fyrr atterreisingi kom. Jørgen Bukdahl hev halde store talar i Skibelund Krat mange gonger. På denne staden stend minnestinar yver mange pionrar frå Sønder-Jylland, og no 14. september i år vart minnestenen yver Bukdahl avduka. Det er - heilt symbolisk - ein norsk gråstein som er reist. Skibelundforeiningi stod for reisingi. Bukdahls gode ven Poul Engstrup hev forma innskrift: "Forfatteren Jørgen Bukdahl 1896-1982. Med ånd og poesi oplyste han Nordens folk og stred for deres frihet". Ein stor lyd var samla til avdukingi. Dotter til Bukdahl, professor dr. phil. Else Marie Bukdahl, avduka steinen, og det var tale av Vagn Smed som er formann i Skibelundforeiningi. Lyden song Bukdahls salme um Lyseklosteret, og deretter tala dei two forfattarane som hev skrive biografiar um Bukdahl: Poul Engberg og Finn Slumstrup.

Og no stend ein ruvande gråstein til minne og maning. På den staden i Danmark som Jørgen Bukdahl rekna for ein heilag stad.

“Forlagt av Erik Gunleikson”

Bokreiding i Risør

Av Halvor Sigurdsen

Erik Gunleikson dreiv bokreiding i Risør ifrå 1912 til først i 1920-åri, og utgjeving av ymse årgangsskrifter endå noko lenger. Det var korkje børs eller katedral, heller i figurleg meinung høkerhandel i ei smågatebu. Men mannen åtte visjonen um ei gjerning som kunde reisa kulturelt og litterært nasjonalt medvit i breidare folkelag. Verksemdi vart ein personleg økonomisk vanlagnad. Han kunde ha broti tvert yver fyrr det kom so langt, men tok offeret med å halda fram. Det var ei rettfengi påskyning at han i 1932 kom med i eit større norsk leksikon. Han er verd å minnast som den kravlausen idealisten han var.

Dei ytre umstendi i livssoga å Erik Severin Gunleikson er endeframme, likeeins som karakterdragi hans var det. Han var fødd i 1872 i Sunneled innmed Risør, og tok farsgarden 20 år gammal. Ei tid lærde han jordbruk i Danmark. Heime var han med i ungdoms- og fråhaldslag, og skreiv litt i ungdomsblad og i *Folket*. Tidleg kom han med i målrørsla. Han las mykje; boksamlingi hans var på um lag 4000 band. I 1906 kjøpte Erik Gunleikson Fryxells bokhandel i Risør. I meir enn 30 år dreiv han bok- og papirhandel, med høvesprinting og dilikt. Lite medviljes laut han i 1938 skilja seg frå heile fyretaket. Han flutte då til Kragerø, og tok upp att forretningi si her ei stutt tid. Erik Gunleikson døydde i 1949.

Bibliotekar Wilhelm Haffner skriv at Fryxell hadde gjevi ut gudlege bøker og småprent. Fyredømet var kanhenda ein tilstøyt som hjå Erik Gunleikson vekte tanken um bokreiding på meir ålmenn grunn. Målrørsla var no so langt framkomi at ein ny ættled trong styrkjing av målsansen og målkjensla. “Dette gjer ein best når ungdomen fær gild lesnad på godt norsk mål”, skreiv Nikolaus Gjelsvik i 1906. Eit sovor syn på nyttene av bokspreading samhøvdé vél ned ideén hjå Erik Gunleikson, attåt ynskjet hans um å jamna vegen for ungdom som skreiv på sitt eige mål.

I 1912 introduserte Erik Gunleikson forlaget sitt med ei forteljing av sambyggingen Kristen Løland, eit sonespel av Gunnar Rysstad frå Hylestad og ei versbok av Arne Smeland frå Gjøvdal - alt i første taket just eit so trontog og skrint underlag som ein måtte venta frå eit provinsforlag. Desse tri høyrdet til den flokken av 12-15 skribentar som Erik

Gunleikson kosta utgjeving på med fyrsteboki, sume upp til 2-3 andre. Det er ikkje bryet verdt å nemna kven dei var. Dei kom ikkje i ferd med skrivingi; alle er gløynde, og ingen var til nokon heider å bokreidaren.

Men der var andre Erik Gunleikson drog fram som vart gode namn i den nye bokavlen. Av Lista-diktaren Arne Espeland kom det ei forteljing og ei samling dikt. Two forteljingar av Hallvard Sandnes vart utgjevne i 1913 og 1917. Torvald Tu - den store giftekniven som Johs. A. Dale kalla honom - tok fyrste steget med ei samling vers. I 1919 kom ei barnebok av Sigrun Okkenhaug - den fyrste i ei rad bøker for born som var millom dei mest røyndomsnære i si tid. - Åt desse vart Erik Gunleikson lite anna enn ein grindopnar; fyrst dei var slopne igjenom, for dei til hovudstaden og Olaf Norli.

Meir stødig var Olav Gullvåg, som i 1915 fekk ut si fyrste bok, ein roman, hjå Erik Gunleikson. Fram til 1919 vart det fire bøker til av ulike slag. Henrik Rytter kom i 1913 med ei forteljing i verseform.

Kristofer Uppdal bytte på 5-6 forlag dei 40 åri han skreiv. I tidi fyre 1920 var han på kant med Aschehoug, som vraka manuskripti hans. Diktaren vende seg til Erik Gunleikson, som gav ut tri Uppdal-bøker: ferdaskildringi *Uverskyer* og diktksamlingane *Anderdrag* og *Solbløding*. Um den fyrste skreiv Uppdal sjølv at verkelege kritikarar heldt boki jamgod med romanane hans - det var komi tri band i storverket - og um den siste at ho burde komi ut på eit meir velvyrt forlag. Denne Uppdal-bundelen er det einaste av noko litterært verd som Erik Gunleikson fekk til utgjeving.

Ser ein no på einstaka ålmenne upplysningskrifter frå Erik Gunleikson, er fyrst å nemna utvalde skrifter av Rasmus Steinvik, i tri band, ihoplagt 700 sidor, med fyremåling av Arne Garborg. Her var både bøker og bladstykke med. Arne Garborg var òg rådgjevar i arbeidet med ei ny utgåve av Schillers *Wilhelm Tell*, umsett av Matias Skard. Eit anna Schiller-drama som Erik Gunleikson tok, var *Wallensteins læger*, umsett av A. M. St. Arctander. Alt i 1917 - fyre Samlaget hadde opna bokrekka *Klassiske bokverk* - gav Erik Gunleikson ut ei umsetjing av Eiliv Skard, Sallusts *Catilina*. Forkynnungs- og trudomsbøker

med ulikt innhald kom frå B. Th. Anker, Halvdan Freihow og Ivar Mortensen Egnund. *Håkonarvarde* (1921) var eit skrift med minningar um Håkon Adelsteinsfostre. Olaf Hansson samla her utgreidinger ifrå kjende sogeskrivarar.

Tidleg kom det opp eit samarbeid med Rikard Berge, konservator og museumsstyrar i Skien. Rikard Berge skreiv ei lang rad bøker um bygdedikting i Telemark, og stelte til ei tobandsutgåve med skriftene åt Seljord-diktaren Jørund Telnes. Sjølve bragdi i bokreidingsverket åt Erik Gunleikson var ei bok Rikard Berge gjorde ferdig i 1925, *Norsk Bondesylv*, eit ageleg prent i 400 eksemplar, 570 teksteigar, kunstnarleg tillbudd med fargetavlor og mest eit tusund figurar. Ingen hev til no granska sylsmedkunsten i Noreg meir noggrant enn Rikard Berge gjer her. Ei ny utgåve kom i 1975.

Eit anna utslag av samarbeidet um folkloren var utgjevingi av *Norsk Folkekultur*, styrt av Rikard Berge. Utgjevingi tok til i 1915, og vart halde uppe til 1925 hjå Erik Gunleikson. Det var eit vågespel han her gav seg med på - to tidlegare freistnader med publisering av folkeminnevitskap hadde mislukkast. Ikkje minst vanskar av trivielt slag gjorde utgjevingi strevsam.

Erik Gunleikson synest i det heile å ha havt tru på folkeupplysning igjenom skriftrekkjar. Det fyrste han freista med, var *Dølen*, som kom ut 1913-1916 med Kristen Løland til styrar. So fylgde åtte samlingar han kalla *Den frilynde ungdomen*, styrt av høgskulestyrar Jens Dagestad, i tidi 1917-24, med stykke av høgskulefolk og bokmenner.

Eit heilt serlaga tiltak var *Ung-Norig*, “litterært tidsskrift for ungdom”, som det heitte mesteparten av tidi. Styrar frå 1918-24 var Anton Aure. Då gjekk bladstyringi over til Henrik Rytter, samstundes som eit Oslo-forlag tok på seg utgjevingi. Det kom då ikkje anna enn ein liten vemodssam notis frå Erik Gunleikson. I 1926 måtte Henrik Rytter òg leggia inn.

Trass i motburdar var Erik Gunleikson framme at med tidsskriftet i 1935. Styrarar no var Conrad Clausen og Olaf Hansson. Den siste var etterhaldsam. Han nemner den mistru som møtte Anton Aure, og reknar med mykje av same kritikken. “Kanskje når me ikkje so langt eingong at

Til s. 11

Frå s. 10

me fær røyna oss." Her såg han klårt. I 1936 vart det atter slutt, og no for godt. Tingartalet var lite, og Erik Gunleikson økonomisk so nedåtkomen at han aldri greidde reisa seg heilt att. - Tanken hjå skriftstyre og utgjevar var å laga eit blad for ungdom med boklege hugmål, i ser bygdeungdom. Anton Aure tok medviti inn sumt han visste "ikkje var fullkomne i form, og ikkje originalt i innhald". Han meinte det var til hjelp at dei som skreiv fekk sjå noko att på prent. Erik Gunleikson studde under lengre enn han hadde midel, arbeidde lønlaust med bladet og tapa pengar. Um sanningi skal segjast, vart det mykje dilettantisme i Ung-Norig. Men ein finn òg dikt og prosa nett ifrå talent som bladstyret hadde von um å leita fram: alt i 1918 ifrå Ola Setrom og Engvald Bakkan, og so utetter ifrå til dømes Bjarne Rabben, Bjarne Slapgard, Ragnvald Skrede og Tor Jonsson.

Det hev vori uråd å finna ut um Erik Gunleikson nytta konsulenthjelp med utgjevingane. Han var åleine um heile verksemdi, og det er truleg at han heldt seg til sitt eige skyn. Jamvel um han ikkje vanta kritisk sans, var det ikkje kravet til litterær kvalitet som stod fremst. Utskiljingi sprang heller fram av to ihopvundne umsyn: til den eine kanten kva han trudde det var von vanlege folk vilde lesa på sitt eige mål, og til hin otten for å kjøva uferdig skriveevne som kunde dylja ein givnad, og som trong eit uppskuv. Den nasjonale bokavlen var grunnlagd - idéen hjå Erik Gunleikson var ikkje å tevla. Fyretaket hans kunde aldri verta anna enn eit utfyllingsforlag. Meiningi var å driva fram tettare gror av voksterfør skrivande ungdom. Den raustleik han synte fekk han taka kostnaden med. Boklistone hans gav plass å mykje som ikkje heldt minstemålet. Av god vilje let han prenta ikkje få manuskript han burde sagt ifrå seg. Truleg låg det ein leid skifteverknad i den romhendte utgjevingsgjerdi. Veik kvalitet gjorde utgjevingane mindre påvyrde. Og etter kvart som prestisjen lægdest, heldt skribentar seg undan, som kunde gjevi det vesle forlaget ei framvon. Ein kan segja at Erik Gunleikson slik grov grunnen under sitt eige verk.

Lite lever att etter bokreidingi i Risør - knapt noko anna enn utgjevingi av Norskt Bondesylv, som er bautaen yver Erik Gunleiksons Reiduge vilje til å fremja ei sak, og til å taka den økonomiske vågnaden med henne. Som det so tidt er med ideelle framskot. synte sjølve i-taket seg å vera meir rosverdig enn utfallet.

Erkebispesætet skapte sterkt kontaktnett

Snorri Sturlusons skildringar av korleis Nidarneset voks frå ein stor gard og til byen Nidaros, samstavar godt med det som dei umfatande geologiske utgravingane på Nidarneset hev synt oss. Det sa Sæbjørg W. Nordeide i eit forvitneleg fyredrag på Bryggens Museum i Bergen. Sæbjørg W. Nordeide er geolog, og prosjektleiar for NIKU i Trondheim som steller med utgravingane på Nidholmen.

Snorre fortel at det på Nidarneset var ein stor gard, og at det fyrst ikring år 1000 vart skapt ein by som fekk namnet Nidaros. Nidaros vart by i tidi kring slutten av 900-talet eller år 1000. Det er dette me byggjer 1000-årsjubileet for byen Trondheim på, no i 1997. Snorre er historikaren, han skreiv um kaupstaden som voks fram, i fyrste rekka på handverk og handel, og han fortel um dei rollone som Olav Tryggvason, Olav Haraldsson og andre spela. Bønder, handverkarar, kaupmenn og andre fekk tufter av kongen. Frå dei umfatande utgravingane synte talaren ei mengd gode ljosbilete. Og ho kom inn på den avgjerande rolla som Olav Haraldsson

fekk for utviklingi av Nidaros, sterkest etter han fall i 1030. 8 kyrkjer reiste seg i byen, med Nidarosdomen som den store og samlande. Olavsmindnet førde til at erkebispesætet vart lagt til Nidaros, og det skapte eit sterkt kontaktnett der kyrkja var sentrum. **Ludv. Jerdal**

Målsamråding i Bergen til hausten

Me høyrer frå Vestlandske Mållag at det er planlagt målkonferanse i Bergen i haust i tilknyting til prisutdelingi åt dei som i år fekk heiderspris av Opdals-fondet - Alv Askeland, Ola Breivega og Kjell Venås. Upplegget vert frå fredag til sundag. Dato veit me ikkje enno.

Samrådingi vil setja normaltalemål i brennpunktet, og umframt prisvinnarane vil ei rad andre verta med, vonleg m.a. Ivar Eskeland, Anne Gullestad, Kari Losnedal, Morten Haug Frøyen og Svein E. Kvamsdal. Attåt samlingar og festmiddag vert det kveldstilstkiping um laurdagen.

Friedrich Nietzsche: Til Hafiz

Friedrich Nietzsche (1844-1900) skreiv diktet "Til Hafiz" ein gong i 1880-åra. Han spelar her på all den bruk Hafiz i dikta sine gjer av orda "vin", "drukkenskap", "rus", "drikkebrør", "skjenkjestove". Nietzsche skjønar godt at orda er metaforar, men i andre strofa læst han som han ikkje gjer det.

Den skjenkjestova du har bygt
ris over alle mål,
og heile verda kan du trygt
gje svaling av di skål.
Den fuglen som brann ned i eld,
fugl Føniks er din gjest,
og musa, ho som bar eit fjell,
er lik deg - aller mest!

Du alt og inkje, mus og fjell,
vin, vertshus, fugl mot sky,
ned i deg sjølv du fell og fell,
stig evig opp på ny,
er alle høgders avgrunnsgap,
er alle djupners skin,
er drikkebrøders drukkenskap,
- treng du, treng du til vin?

Til norsk ved Johannes Gjerdåker

Nordahl Rolfsens lesebok

Fødebyen Bergen hev ikkje heidra Johan Nordahl Brun Rolfsen (1848-1828), den kjende lesebokutgjevaren, med noko minne. I Elsero, der han voks upp, bør det koma ei minneplata. Den tanken bar kulturjournalist Reidar Storaas fram på eit møte i Vestmannalaget der han tala um Nordahl Rolfsen som hadde eit livsprogram i folkeupplysingstenesta.

Nordahl Rolfsens lesebok var storverket hans. Han levde i ei nybrotstid, og han var med i pedagogisk strid. Han var forfattar, gav ut diktsamlingar og novellesamlingar. Han skreiv mange skodespel, og han stelte med teater og anna, attåt lærargjerningi. Han hadde ingen stor suksess med skrivingi. Men leseboki vart eit storverk. Folkeskulen hadde avløyst almueskulen, og den nye skulelovi (1889) sette

strenge krav. Nordahl Rolfsen såg på diktarane som dei fremste kulturberarane. Gjenom dei mange lesebokutgåvone var han med på å påverka skriftmålet.

Storaas gav nokre døme på perlor av diktekunst som Nordahl Rolfsen tok med i sine lesebøker, på det journalistisk gløgge auga hans for hendingane, og på det store og rike bilettilfanget i lesebøkene. Han minna um at læraren og diktaren Jon Bleie hev sagt at Rolfsens lesebok er ei visdomkjelda og ei skattkista.

I ei dryfting etter fyredraget kom det mange vitnemål um kor umtykt Rolfsens lesebok var og framleis er.

Ludv. Jerdal

Strilesoga i fem band

Etter upptak frå Nord- og Midhordland sogelag er no fyrste bandet av *Strilesoga* ferdugt. Bokverket Strilesoga skal vera på i alt fem band og vert utgjeve på Eide forlag. I verket vil ein taka for seg soga til ein heil region frå steinalderen til i dag. Forfattar av fyrste bandet er professor dr. philos. Svein Indrelid ved Arkeologisk institutt, Universitetet i Bergen. Indrelid tek for seg strilen frå han fyrst stranda på norsk jord - Sotra og Øygarden - for ti tusen år sidan, til han gjekk inn som ein del av den norske staten kring 1050 e. Kr.

- Dette er soga um strilen fyrr han vart klar yver at han var stril, segjer Indrelid til Sotra-bladet Vestnytt.

Endå verket heldt eit høgt nivå, har forfattaren ynskt å skildra strilesoga i ei form som er tilgjengeleg for folk flest. Råmanuset til dei fire bandi som er att, er alt ferdugt, og ein vonar å gjeva ut resten av verket fyre hundredårsskiftet. Redaktør for sogeverket er amanuensis John Ragnar Myking ved Historisk institutt i Bergen.

Tilskrifter

Vestmannen

Bladstyrar Jostein Krovik
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 14 29

Vestmannalaget

Formann Leidolv Hundvin
Lillehatten 242, 5033 Fyllingsdalen
Telefon 55 15 37 32

Ivar Aasen-sambandet

Formann Bjørn Tormod Ringdal
Løvåsbakken 22, 5033 Fyllingsdalen
Vestlandske Mållag
Formann Lars Bjarne Marøy
Eliasmarki 14, 5034 Y LaksevågP
Telefon 55 34 33 77

Norrønalaget Bragr

Formann Lars Bjarne Marøy

Tilskrift som Vestlandske Mållag

Målungsdomslaget

Prikken yver i-en

Formann Bjørn Tormod Ringdal
Løvåsbakken 22, 5033 Fyllingsdalen
Norsk Bokreidingslag

Postbok 684, 5001 Bergen
Telefon 55 31 66 29

Høgnorskning

ved Vestmannen
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 14 29

Norsk Målungdom

Nordahl Bruns gt. 22, 0165 Oslo
Telefon 22 36 40 43

Noregs Mållag

Kirkegata 32, 0105 Oslo
Telefon 22 47 71 00 / Faks 22 47 71 01

Best! Mest! Størst! om Ivar Aasen

- * Mål og Makt er tidsskriftet åt Studentmållaget i Oslo
- * Mål og Makt er det leiande målteoretiske tidsskriftet i målrørsla
- * Mål og Makt kjem med 4 nummer i året og kostar 90,- kr i 1996
- * Nr 1-2/96 har kome, med over 20 artiklar om Ivar Aasen og målreisinga. Artiklane er prenta innleiingar frå Ivar Aasen-konfertil NMU i bergen i januar.

Artiklar av m.a.: John Hutchinson, Kjell Venås, Jostein Nærøvik, Karin Moe, Ola Breivega, Olav Randen

måll
og
makt

- Send meg M&M nr. 3/95 **Det nynorske bibelmålet**, 25,-
 Send meg M&M nr. 4/95 **Hegemonisk nasjonalisme**.
Postmaterialisme. Ordbøker 25,-
 Send meg M&M nr. 1/2-96 **Ivar Aasen-konferansen 1996** 60,-
 Eg tingar 1996-årgangen for 90 kr.

NAMN: _____

ADRESSE: _____

POSTNR: _____ STAD: _____

Send til: Mål og Makt, Nordahl Bruns gt. 22, 0165 Oslo

Tlf: 22 36 40 43 Faks: 22 36 40 68

IvarAasen-sambandet
Ivar Aasen-sambandet arbeider for måldyrking og målreising. Sambandet krev fulle rettar for nynorsk i Noreg, og innanfor nynorsken krev me fulle rettar for i-målet som Ivar Aasen valde.

Sambandet tevar ikkje med resten av norsk målrørsla, men hev ei ser gjerning i rørsla. I Sambandet kan både lag og einskildlemer vera med, og me ser gjerne at du er med både i mållag der du bur og beinveges i Sambandet. Skriv deg inn!

Årspengar for beinveges innmelde kr. 50,-.

Innmelding til kassastryren:
Ivar Aasen-sambandet v/Torolv Husted

Elvenesvegen 10 C
5050 Nesttun
Postgiro 0814 20 27 209

Politikarspråk treng fornying

Politikarspråket treng fornying. Folkeleggjering av politikken bør vera eit mål. Proposisjonar og saksframstellingar er ikkje av den mest morosame lesnaden. Den folkelege replikken må etter koma til sin rett. Det var konklusjonen som journalist Per Jon Odéen kom til då han i Vestmannalaget tala um ordbruk og humor i politisk ordskifte. Politikarkasten i dag kjennen lite til det levande pulserande livet og til folkeleg tale.

Per Jon Odéen hev vore politisk journalist i kring 20 år, i NRK og i Bergens Tidende, og i eit rikt utval av replikkar frå talarstol i Storting, fylkesting og bystyre gav han prøvor på kva slagferdige politikarar kunde bera fram, frå Aldor Ingebrigtsen i Stortinget som sa "eg står her som talsmann for det som rører seg i fiskernes indre", og til ei lang rad andre

oratorikarar som ikkje tok det so nøgje når dei valde sine ord. Han siterte C. J. Hambro, Henrik Ameln, Jakob Lothe, Knut Tjønneland, Jacob Askeland, Abraham Øvrebotnen, Paul Svarstad, Einar Trædal, Sam Lervåg, Peder Nilsen Aga, Olav Midttun, Ole Dramdal, Jan. P. Syse, Guttorm Hansen og fleire ordkunstnarar. Men han la til at det i dag er lite av smil i politikken. Den folkelege talen vart vert undertrykt når ein kjem inn i politikken. Dialektane hev meir og meir mist taket. Men store ord er det nøgdi av.

***

Ved opningi av møtet heldt formannen Leidulf Hundvin minnetale um lagmannen Kristoffer Kvamme. Og seinare i møtet las formannen eit godt nummer av Tuftekallen.

Ludv. Jerdal

Folkemusikk ut til folket

Musikkforlagi Heilo og Grappa sende nyleg saman ut upplysande og fargefine katalogar, so velforma at dei i det ytre er ei frygd for augo.

Katalogen frå Heilo hev ikkje berre med upplysningar um komne og komande utgjevingar, men hev artiklar

um folkemusikk, folkedans, instrument med meir. Heilo kom i gang i 1979, og ordi til Sigbjørn Berntoft Osa (1910-1990) hev vore ei rettesnor: "Folkemusikken må ut av musei og ut til folket, berre då kan han leva vidare". Til no hev det kome meir enn 130 produksjonar. Heilo-katalogen hev tekst på (ny)norsk, engelsk, tysk, fransk og japansk.

Grappa vart skipa i 1983, og dei hev eit ageleg utval med utgjevingar av norske artistar bak seg. Me merkar oss innspelinger av folkemusikk frå godt som heile landet, medrekna frå Sameland. Og det var Grappa som i Aasen-året sende ut "Blåberglandet", med visor, rim, stev og kvæde av Ivar Aasen, framført av kvedarane i gruppa Dvergmål.

Fagbok av Johan A. Schulze

Johan A. Schulze gjev no i 1997 ut "Eit eldre jamningstilhøve i vest-vikversk. II." Det er andre luten av "Eit eldre jamningstilhøve i vest-vikversk", fyrste luten kom i 1972. Teksti er fotografisk attgjevi frå hovudfagsuppgåva i 1957, med seinare tillegg. Eit rå-tilfang, segjer Schulze sjølv.

Fyrst og mest er dette for folk med språkleg serdragnad. Du finn mangt forvitneleg um jamning i aust i Ytre Telemark, jamført med andre sudaustlandsstrok, serleg i Vestfold. Boki kjem på eigen utgjevnad hjå Johan A. Schulze, Ullevålsalléen 4, 0862 Oslo.

Jostein Krokvik

**Be om gratis
katalog**

NYNORSK
ANTIKVARIAT

Tilstrift:
Nynorsk Antikvariat A/S
Pb. 9243 Grønland
0134 Oslo
Telefon 22 19 02 11
Telefaks 22 19 61 10

DAG OG TID

Pilestredet 8
0180 OSLO
Tlf. 22 33 00 97
Faks 22 41 42 10
E-post:dagogtid@sn.no

1996 eit godt år for Dag og Tid

Årsmelding og rekneskapsyversyn for den nynorske vekeavisen Dag og Tid vart utsendt til årsmøtet i april. Bladet hev svinga både opp og ned i den kring 36 år lange soga si, og året 1996 må kallast økonomisk vellukka og lovande. Driftsinnkomone var 6.908.982 kronor, kostnadene 6.789.974, og når me reknar finansinntekter/finanskostnader med, sit bladet att med eit yverskot på kr 96.458. Dette er markant betre enn i 1995, då det var eit tilsvarende underskot på nærmere 160.000 kronor - som rett nok vart nedskore med 100.000 som var tilskotet frå Riksfordonet for nynorsk presse. I 1996 søkte ikkje avisra um tilskot!

Største inntektspostane er bladpengar med 2.931.094, lysingar 724.748 og pressestudnad 2.153.154, som alle syner auke frå 1995, bladpengane med gode 300.000 og lysingane med gode 200.000. Ein annan etter måten stor inntektspost (1.097.165) reknar me med i hovudsak kjem frå boksal og sal av nynorske dataprogram. Ivar Aasen-almanakken selde godt både i 1995 og 1996, og ny utgåve er planlagd til komande år.

Dag og Tid hev no eit reservefond på 121.446, eit disposisjonsfond på 86.712 og ein samla eigenkapital på 794.558. Aksjekapitalen er på 586.400. Nettoupplag i 1996 var 6.375, ein auke på 6 % (364 eksemplar). Aksjeteikningi for nokre få år sidan vart sers vellukka, og økonomien for Dag og Tid synest i dag fast og stød.

**Verdas einaste
riksavis på
nynorsk**

Or Tuftekallen 19/3-1997:

Noregs Mållag og Vestmannasynet

Av Lars Bjarne Marøy

Tuftekallen hev fylgt Noregs Mållag med interessa. Mållaget hev arbeidt med og arbeider med å forma ut nytt prinsipp-program. Dryftingsemni i mållaget er kor stor vekt ein skal leggja på dialekt kontra normaltalemål, um ein skal arbeida for nynorsk til einaste riksmål og kva andre saker enn dei reint målpolitiske mållaget skal engasjera seg i.

Tuftekallen reknar normaltalemålsspursmålet for eit ovviktigt prinsipielt punkt. Utan evna og vilje til å normera talemålet sitt endar altfor mange målbrukarar med å verta utsette for eit dialektrov. Bokmålet fær kjøreretten, medan nynorsken må retta seg etter vikepliki.

I prinsipp-programmet til Vestmannalaget heiter det: "Me meiner det er rett mot oss sjølve og mot alle å gjera det som gjerast kann til å berga norskdomen, og me trur at alle nordmenn hev same skyldnaden til å vera med på det. Norskdomen er uløysande knytt til det norske målet. Difor må nordmennene ikkje for nokon pris sleppa dette målet ned."

Det vert vist til idealet frå dei norrøne måli når standarden for det norske målet vert sett. Det er målrøktarsynet som er vestmannasynet. Det er normaltalemålet som skal til.

Vestmannalaget vil dessutan streka under den nasjonale reisingi som ligg i målreisingi. Norskdomen i vestmannasynet er knytt til at me er norske i kraft av det norske målet. Øyder me norskdomen gjenom å øyda målet vårt, vert me mindre medvitne andsynes oss sjølve, men òg andsynes andre.

Vestmannalaget arbeidde heilhuga imot samnorskideologien. Samnorskideologien sette statsteknokratismen yver den vitskaplege fridomen til å forska i samsvar med si eigi yertyding. Vestmannalaget trengst til å fremja fridom og toleranse. Når ein kar i Språkleg Samling kunde segja at han ikkje hev noko imot i-målet, berre imot dei som brukar det, då trengst det eit Vestmannalag som ser meir romsleg på nynorske målbrukarar. Når ein målmann talar um landsdelssvik i målvegen når nokon nyttar høgnorskformer, då treng me Vestmannalaget til å legitimera desse formene i bøker og blad. Når ein annan målmann siterar Bjørnson som sa at "Dannelsen udgår fra Vestmannalaget" for deretter å segja at sidan hev daningi gjenge ut av Vestmannalaget, då treng me lysingi for Vestmannen i Dag og Tid, slik at kven som helst kann få sjå at daningi framleis

finst i Vestmannalaget.

Når folk hev spått at Vestmannalaget skulde koma til å døy i meir enn 40 år av di det berre er gamlingar i laget, då treng me alle dei gamle og nye medlemene som trufast møter upp på møte etter møte, og som etter kvart må vera rusta til tennene med kunnskapar både um høgnorsken og nynorsken, men òg um dei mest mangslunge emne elles.

Me trengst til ei motvekt når kjende målmenn som Gustav Indrebø og Nikolaus Gjelsvik vert sette i breidd med diktatorar som Stalin og Hitler. Dei same som trekker inn diktatorane vil kunna forsvara samnorske yvergrep frå statlege rettskrivingsnemnder, Språknemnd og Språkråd med at dette hev ført til demokrati i målvegen!

Indrebø og Gjelsvik som kjempa for åndsfridom og toleranse hev vorte stempla av målteknokratar og andre for å vera autoritære og reaksjonære. Medan dei statlege målteknokratane hev skapa ei målstoda som hev gjort Noreg til eit fyregangsland, skal det heita seg!

Dialektrovet til den norskdske bokmållsida er derimot eit prov på noko heilt anna. Det er eit prov på at Noreg ikkje hev makta det som m.a. Færøyane, Island, Israel og Finland hev greidt, nemleg å reisa eit eige nasjonalmål. I Noreg hev innrengjarspråket dansk vorte tilflikka til eit slag upphøgt normaltalemål for ein elite. Dette er ein raritet. I alle land ein kann tenkja seg, vil innrengjarspråket normalt verta ståande ubrigda, medan det heimlege språket vert uttrengt. Alternativet er at heimespråket vinn.

Det er ovleg viktig at me legg vinn på å dyrka språket vårt munnleg og skriftleg. På bokmållsida gjer folk dette stødt og jamt. Men so vil kritikarane segja til oss at det er meir enn målet som skal til um me skal vinna fram med målsaki. "De vestmenn er so upphengde i målformer at de gjev blaffen i å driva praktisk målarbeid", hev sume hevdta. Alle som kjenner litt til Vestmannalaget, veit at dette ikkje er sant. Ei onnor sak er det at me berre maktar å gjera mykje mindre enn det me gjerer vil.

Me vestmenn vil yvertyda folk um at dei kann vera fulltrygge på det norske målet. Når "intellektuelle" nynorskbrukarar byrjar å vakla på det dei meiner er forsvareleg å få gjenomført, då stend Vestmannalaget fast. Me let oss ikkje knebla av det som er politisk korrekt eller av det som er rådande tidsstraumar. Kvar gong nokon vågar å halda på det norske målet i norskdske møtelydar, vinn me ein siger. Kvar gong det norske

målet vert rekna for det vanlege bruksmålet, gjeng me eit steg fram. Kvar gong me gjev det norske målet kjøreretten, er me og målrørla på rett veg. Det norske målet kann ikkje gjerast til ein kasteball innanfor politiske og idehistoriske rørsler. Men både politiske og idehistoriske tilhærringar kann gjeva den einskilde målmannen kveik til å nyitta målet.

Vestmannalaget trur ikkje det er råd å normera ordtilfang frå statleg hald. Ord må dyrkast. Difor må me halda på med å få fram det norske målet gjennom folkeboksamlingar og bokhandlarar. Me må dyrka talemålet vårt i lag og lyd. Me meiner at mållaget må stella seg avvisande til å lata Språkrådet få tura fram med statsterrorisme og åndstyranni. Det er på tide at folk byrjar å tenkja. Det er når folk skynnar at det må drivast målrøkt og setjast målkav til bokmålspressa, og at feige bladmenn som som ikkje torer å nyta nynorsk i alt dei skriv, må oppmodast og tilskundast - det er då målsaki gjeng fram. Folk må verta misnøgde med det rådande tilstanden fyrr dei gjer organisert motstand.

Det nynorske normaltalemålet er med på å reisa motstand. Nynorske ord og former reiser motstand. Det var organisert motstand frå nynorskhalde som fekk staten til å slå inn på samnorsklinna. Denne tynningslina må pressast attende. Målrørla må dyrka målet og aldri lata staten få styra med slike ting. Tuftekallen skulde her ha sagt noko um korleis han ser på ordskiftet i mållaget. Vestmannalaget og Tuftekallen stend fritt, og frie vil me vera. Noregs Mållag er bunde både av tradisjon og av ulike meiningsfraksjonar. Likevel vonar me at mållaget vil føra ein meir norskmaalsvenleg politikk i tidi som kjem.

Lars Eskeland: Norsk Formlæra

Den kjende og høgskatta norske grammatikken atkomen i fotografisk utgåva. Fin hjelpebok for dei som vil skriva god norsk. Berre 24 sidor. Lett å lesa, lett å læra. Kr 35,- medrekna porto

Bankgiro 6504.05.10804.

**Norrønalaget Bragr
V/Lars Bjarne Marøy
Eliasmarken 14
5034 Ytre Laksevåg**

NM-lagi på Sunnmøre

Sunnmøre Mållag heldt årsmøte den 5. april og kunde samstundes høgtida 50-årsjubileum for laget. Det vart skipa i 1947 med Olav Aarflot til fyrste formann, og heitte den gongen Sunnmøre Mårling. På tilstellingi i samband med høgtidigni kom Ingebjørg Røyrhus Øyehaug og Jostein Nerbøvik inn på bakgrunnen til laget.

Formann i Sunnmøre Mållag siste 5 åri hev vore Noralf Krogsæter. Formann frå 1997 er Olav Fure, lærar i Volda. Talet på lagsfolk er no 574, ein auke på vél 6 % sidan 1995. Største einskildlaget på Sunnmøre er Volda Mållag med 157 lagslemer. Etter måten store lag er Ørsta Mållag og Hareid Mållag, både med kring 70 lagslemer.

Eldste fylkesmållagsreisingi er elles frå 1899, då Møre og Rauma maallag vart skipa med Per Riste til formann og seminarstyar Henrik Kaarstad til varaformann. I 1907 vart laget kløyvt i Nordmøre maallag og Sunnmøre og Rauma maallag, og i 1912 vart det samrøystes vedteke at det sistnemnde laget skulde kløyvast i eitt lag for Romsdalen (Rauma) og eitt for Sunnmøre. Laget på Sunnmøre heldt uppe eit visst arbeid fram til i alle høve 1923 då styret vende seg til Sunnmøre frilynde ungdomssamlag med uppmoding um at samlaget tilsette skrivars og at ungdomslagsskrivaren skulde styra Sunnmøre maalkontor. Verksemdi seinare er ukjend - til nyskipingi i 1947.

Sviktande lærdom av soga

Nils-Aksel Mjøs refererar frå bladet Nordlys eit uppslag um at fyrst på 1900-talet var umgropet samnorsk eit heitt tema i det norske målordskiftet. AUF i Troms ynskjer no å setja samnorsk på sakskartet att. Å taka eksamen i berre eitt skriftmål (samnorsk) i staden for både bokmål og nynorsk, vilde gjera det lettare for tridjeklassingane i framtidni, vart det hevda på eit møte der statsminister Jagland var til stades.

Vestmannen sin kommentar er at sogekunnskap og sogelærdom tykkjест svikta totalt etter uppslaget. Gamle mistak skal på liv og daude gjerast um att! Skulde det gå som AUF i Troms synest vilja, lovar det ille for nynorsken. Einast tenkjelege samnorsk i dag er eit tolleg moderat bokmål.

Verdfulle bøker

Jostein Krokvik: Ivar Aasen - diktar og granskars, sosial frigjerar og nasjonal målreisar.

Sersynte bilet tilskipa av Jo Gjerstad. 272 sidor.

Ny 1996. I prydband kr 250,-.

Sigurd Sandvik: Suldalsmålet II. Ny i samling ord og ordlag frå Suldal. **Ny 1996.** Hefta kr 100,-.

Suldalsmålet I og II samla for kr 200,-.

Arne Garborg: Ivar Aasen. Fikst miniformat og smakfullt band. Fyreord av Trygve Lande. I band kr 95,-.

Jostein Krokvik: Norskrøtt skriftmåls store fall. Utgreiding um det nynorske atterslaget i etterkrigstidi. Hefta kr 130,-.

Jostein Krokvik: Ny Hungrvekja og Jan Prahl. Hefta kr 160,-.

Jostein Krokvik: Mål og vanmæle. Soga um det offentlege målet. Hefta kr 160,-.

Jostein Krokvik: Kjettarord um norskmålalkymi. Hefta kr 24,-.

Sigurd Sandvik: Skriv betre norsk. Kettleiding i målbruk. Hefta kr 115,-.

Ivar Aasen: Norsk Maalbunad. Norske ord etter umgrip og tyding. I band kr 80,-; hefta kr 60,-.

Ivar Aasen:: Målsamlingar frå Bergens Stift ved Jarle Bondevik. Oddvar Nes, Terje Aarset. Aasen-manuskript um målet i Sogn, Nordhordland, Voss, Hardanger og Sunnhordland. Med upplysande tillegg og ei ordbok. Kr. 230,-.

Ivar Aasen: Målsamlingar frå Sunnmøre. Red. Jarle Bondevik, Oddvar Nes, Terje Aarset. I band kr 250,-; hefta kr 200,-.

Ivar Aasen: Sunnmørsgrammatikkane. Red. Jarle Bondevik, Oddvar Nes, Terje Aarset. I band kr 200,-; hefta kr 180,-.

Severin Eskeland: Framandordbok. Einaste nynorske framandordboki. Frå 1919. Fotografisk nyprint. 75 sidor. I band kr 115,-.

Gustav Indrebø: Norsk Målsoga. Det grunnleggjande målsogeverket. I band kr 350,-.

Inger Indrebø Eidissen: Gustav Indrebø. Ei livsskildring.

Den store målreisaren og vitskapsmannen skildra frå nært hald. I band kr 230,-.

Nikolaus Gjelsvik: Von og veg. Gjelsviks høgskatta ervebrev um norsk málföring. I band kr 60,-.

Jarle Bondevik og Andreas Bjørkum: Djup fjord og høg himmel. Festskrift til Anders Ohnstad. Hefta kr 200,-.

Severin Eskeland: Ei minnebok. I band kr 50,-.

Gustav Indrebø: Kva er målreising. Utvalde artiklar. Hefte kr 50,-.

Gustav Indrebø: På norsk grunn. Hefta kr 125,-.

Egil Lehmann: Ordbok for Det nye testaamentet. I band kr 200,- *Egil Lehmann: Reise det som velt er.* Hefta kr 115,-.

Egil Lehmann: Færøysk-norsk ordbok. I band kr. 150,-.

Hannaas, Clausen, Jerdal: *Vestmannalaget 110 år.* I band kr 200,-.

Norsk Bokkreidingslag

Postboks 684 - 5001 Bergen

Telefon 55 31 66 29 Faks: 55 32 03 56

Postgiro 0809 3918844

ISSN 0800-8647

C-BLAD

RETURTILSKRIFT:
Vestmannen
6143 Fiskåbygd

Artig Asram

Eit artig Asram fekk me no i vetter, fjorde og siste 1996-nummer som kom litt etter ruta. Asram er tidsskrifti som Trygve Lande steller med og gjev ut, heftet hev kome i nokre år no, eg er ikkje viss på kor mange og eg finn ikkje nemnt årgangstal på dei 48 sidone.

Redaktøren skriv innleidande ord der han kjem inn på mangt, millom anna litt nærsøkjande um Sigmund Skard, ikkje privatmannen Skard, men målpolitikaren og samnorskframdrivaren.

Lesarane av Vestmannen vil gledast ved eit stykke etter Torleiv Hannaas um "Maalmeisteren Garborg", og tri utdrag or stykke av Gustav Indrebø. Me tek med eit klokt ord : "Det er ingen motsetnad millom det å vera fyllt av ideelt syn og tru på ei sak, og so å arbeida praktisk og med realitetssans og kraft for henne".

Her er bokmålsaforismar av Atle Scholz, fyndord, og Arne Krohn Nilsen hev med ei indisk myte - gudesegn. Det er moro å lesa korleis tri tyskumsetjarar gjev att replikkar frå Ibsens "Per Gynt" på tysk. Det er Gerda Moter Erichsen som stend for denne bolken, og dertil skriv ho eit

forvitneleg stykke - rett nok på tysk - um den gåtefulle, vidkjende og mykje lesne forfattaren bak løynnamnet B. Traven som millom mykje anna skreiv *Das Totenschiff* (Nåsiglaren, Daudesiglaren). Etter ei tysk skildring av B. Traven, skulde han under namnet Ret Marut gjeva ut eit anarkistblad i München i 1917, men flydde til Amerika - sistpå Mexico - med føre for avretting hangande yver hovudet då freistnaden med rådsrepublikk var knust i München. Bøkene sine skreiv han på tysk, men dei er umsette til ei tyft språk, og samla upplag skal vera kring 32 millionar. Han døydde i Mexico i 1969. Då var han 78 år, og fødeåret er soleis 1891.

Som alle skynar finst det mykje forvitneleg i Asram, og endå er ikkje framhaldssoga til Trygve Lande nemnd, "Utfor". Soga er i all hovudsak lagd til Bergen, og er eit fengslande innslag i kvart nummer. Du får Asram frå Trygve Lande, Elvenesvegen 10 B, 5050 Nesttun. Einskildnummer kostar 25 kronor, årspris er 80 kronor.

Jostein Krokvik

**Godt sagt
um målsamliv**

Me skal læra av andre mål,
men ikkje svinebinda oss
under noko einskilt.

*Nikolaus Gjelsvik (Von
og veg 1938)*

Snakk med oss om Plassering

Vi gir deg betre råd!

HER FINN DU OSS I HORDALAND:

Arna - Bryggen - Fana - Fyllingsdalen - Landås - Rådstuplass - Åsane
Askøy - Austevoll - Bømlo - Nordhordland - Os - Osterøy - Sotra

Sluttordet

Ettertanken er god,
men fyretanken er best.

*Henrik Krohn (i "Dan
rette Sida" 1875)*